

Prof. Dr. Aygün ATTAR,
*Cumhurbaşkanlığı Güvenlik ve Dış Politikalar Kurul Üyesi,
Türkiye -Azerbaycan Dostluk, İşbirliği ve Dayanışma Vakfı Başkanı*

KARDEŞLİK İLİŞKİSİNİ MÜTTEFİKLİĞE DÖNÜŞTÜREN BELGE - ŞUŞA BEYANNAMESİ VE ÖNCESİ

Bir yüzyılda ikinci kere bağımsızlığını için can veren Azerbaycan ile Türkiye arasında diplomatik münasebetlerin 31.yıllık mazisi var ama iki ülkenin kardeşliğinin çok daha eskilere dayanan bir tarihi var. İki ülkenin derin bağlar ile kenetlendiği, bir millet iki devlet olduğu bir gerçek. Azerbaycan'ın 18

Ekim 1991'de ilan ettiği Bağımsızlığını ilk tanıyan ülkenin Türkiye olması, Türkiye'de olup biten her türlü olaya ilk Azerbaycan'ın tepki ve destek vermesi kendiliğinden boy gösteren mesele. Başka bir deyimle sadece aynı millet olduğumuzdan dolayı yaşanan bir ortaklık değil, karşılıklı verilen emeklerin sonucudur gelinen netice ...

Azerbaycan Türkiye'yi, Türkiye Azerbaycan'ı bu denli seviyorsa, bunu her iki devletin ortak tarihine emek sarf etmiş insanlarına, bu sevgiyi iktidarların fevkindeki yücelikte tutabilmiş aziz ve kutlu Türk milletine borçludur. Çanakkale'de Anadolu'nun istikbali için savaşan, Balkanlar'da Evlad-ı Fatihan'ın zor gününde gönüllü askeri birlik yaratan Azerbaycanlılara, Bakü'yü işgalden azat etmek için canından geçen, gardaşın toprağını kanı ile Ermeni ve Rus çetelerinden halas eden Enver Paşaların Nuri Paşaların Halil Paşaların destanlaştırdığı Kafkas İslam Ordusuna borçludur. Milli Mücadele yıllarında evlilik yüzüklerini satarak Anadolu'ya kömek (yardım) gönderen Bakü'ye, kardeş kardeşe geriye ödenme şartı ile yardım yapmaz diyen Azerbaycan'ın o dönemki Hükümet Başkanı Neriman Nerimanov'a; Millet Meclisinde Bolşeviklerin Azerbaycan'da 10 ayda binlerce soydaşımızın idamına karar verdiklerine, zulüm ve işkence yapıldığına dair rapor okunduğunda vekillerin tümünün sesli sesli Bakü için ağladığı Ankara'ya; "Azerbaycan'ın kederi kederimiz, sevinci sevincimizdir." diyen Mustafa Kemal Atatürk'e borçludur. "Bir Millet İki Devlet" bir teori olarak ulu önder rahmetli Haydar Aliyev tarafından ortaya atıldığında, iki devlet arasında rahmetli Elçibey ve rahmetli Özal döne-

mini kapsayan, güzel temennilerin ifade edildiği fakat icraata dönüştürülme fırsatına ulaşılmayan projelerin hız kazandığını söyleyebiliriz. Rahmetli Demirel, Haydar Aliyev'in öngörülerini ve devlet tecrübesine güvendiğini her fırsatta ifade eder, aynı şekilde rahmetli Haydar Aliyev de Demirel'in özellikle en beklenmedik olaylar karşısında yılların deneyimine dayanan ustaca manevralarını takdir ettiğini samimiyetle dile getirirdi. Bu iki devlet başkanının yönetimde bulunduğu süre, Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinde kardeşliğin pekişmekle kalmayarak her iki ülkede halk nezdinde var olan bir millet olgusunun devlet siyasetinde yerini alması ve stratejik ortaklığın bu zeminde yürütülmesinin şekillendiği dönemdir. Azerbaycan-Türkiye ilişkilerinde zaman zaman limoni dönemlerin olduğunu kabul etmek lazım, fakat kimse buradan öküzt altında buzağı aramaya ya da kan çıkmayan yerden kaşıyarak kan çıkarmaya çalışmamalıdır. Nasıl ki bir ülke içinde dahi çeşitli görüşler, zaman zaman farklı düşünceler ortaya çıkabiliyorsa, dost ve kardeş iki ülke arasında da bu tür sorunlar zaman zaman yaşandı; bundan sonra da yaşanabilir. Önemli olan her iki ülkede halk gibi devleti yönetenlerin de bir millet ilkesi ve ülküsünden taviz vermeden ilişkileri yürütme becerisini gösterebilmesidir.

Türkiye, Azerbaycan Türklerinin gözbebeği ve tüm esir Türklerin iftihar ettiği, Sovyetlerin istibdat döneminde, varlığından güç aldığı Ana Yurt oldu. Bu inanış şükürler olsun ki günümüzde de devam etmekte Azerbaycan, Türkiye Türklerinin gözünde can, yüreğinde şah damarıydı ve Anadolu yüzünü Kafkaslardan esen yellere tuta-

rak diyordu ki "Ben Yakup gibiyim uzun zamandır/ Sende Yusuf'umun hasreti vardır"... Bu denli bir sevdadır iki ülke arasındaki sevgi. Tüm sevgilerde olduğu gibi aşk derin olduğundan beklentisi de oluyor hali ile ve ufak tefek küsüşme demeye dilim varmıyor da gönül koymalar oluyor... Fakat her defasında kardeşlik öyle güçlü bir

dalgayla bizleri silkinip özümüze döndürüyor ki etkisi bölge devletleri ve küresel güçler tarafından daha fark ediliyor .

Can Azerbaycan'ın Zaferle taçlandırdığı ikinci Karabağ savaşı sonrasında Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Şuşa Beyannamesini imzaladığı ilk Karabağ ziyareti 15 Haziran 2021 senesinde gerçekleşti. Bu ziyaretle, Türkiye ve Azerbaycan arasındaki ilişkilerin boyutu ve dolayısıyla Türkiye'nin Güney Kafkasya'da yürüttüğü siyaset yeni bir evreye girmiş oldu. Erdoğan'ın bu ziyareti kardeş Azerbaycan'ın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne Türkiye tarafından verilmiş tam destek olup bölgede olup bitenleri "hassasiyet-

le" gözlemleyen devletlere de bir başa mesaj niteliğinde idi. Azerbaycan Devlet başkanı Aliyev ile Cumhurbaşkanımız Erdoğan tarafından imzalanan, bizzat iştirakçısı olduğum tarihi "Şuşa Beyannamesi" töreniyle Türkiye ve Azerbaycan ilişkileri kardeşlikten kader birliğine ve müttefikliğe taşınmıştır. "Şuşa Beyannamesi" askeri, savunma sanayi teknolojileri, enerji, taşımacılık, bilimsel kültürel ekonomik ve insani ilişkilere kadar pek çok alanda, "İKİ DEVLET, TEK MİLLET" anlayışıyla hareket eden iki gardaş ülke arasındaki ilişkilerin geleceğine yönelik yol haritasını müttefik bir millet, iyi ve kötü günde ortak iki devlet olarak belirlemiştir. Özellikle;1921'de imzalanan Kars Anlaşmasının 100. yıldönümü senesinde ilan edilen bu beyanname her iki devletin halkı tarafından da mutlulukla karşılanmış, her alanda işbirliğinin onaylandığı müttefikliğin deklare edilmesi Azerbaycan ve Türkiye 'de adeta bayram havası yaratmıştır. Dikkatlerden kaçmayan çok önemli başka bir ayrıntı ise, kardeşliği eş zamanlı olarak müttefiklik ile taçlandıran şu hukuki belgenin imza töreninin Türk dünyasının kadim kültür beşiği ve Karabağ Zaferinin müjdecisi olan Şuşa'da gerçekleşmesi ve tarihi belgeye Türk Dünyası başkenti seçilen şehri Şuşa mührünün vurulmasıdır. Türkiye'nin Şuşa'da konsolosluk açmak düşüncesi, şu kadim Türk yurdunun taşıdığı tarihi önemi farklı bir açıdan da göstermektedir. Şuşa Beyannamesi, Azerbaycan ile Türkiye arasında diğer sahnelerde olduğu

gibi Savunma Sanayii alanında da birlikte hareket etme isteğini ifade etmektedir. Bu hamle, iki ülke arasındaki bağların hiç kopmayacak güçte olduğuna işaretler ve Cumhurbaşkanı Sayın Erdoğan'ın; imza töreni sonrasında konuşmasında "Azerbaycan'la teknoloji paylaşımı ve ürünlerin Azerbaycan'da ortak üretilmesi için fabrika kurulacak" ifadeleri ki birçok ülke tarafından rahatsızlıkla karşılandığını görmüş olduk, güven ve ortak geleceğin inşasına olan inancı göstermiştir. Şuşa Beyannamesinde ister Azerbaycan ister Türkiye müttefikliğinin iki kardeş ülkenin ortak savunmasını amaçladığını ve kimseyi hedef almadığını vurgulamaktadır. Taraflar iki devlet arasında geliştirilen ve onların çıkarlarına uygun askeri ve siyasi işbirliğinin kesinlikle üçüncü devletlere karşı olmadığını altını özellikle çizerek belirlemektedirler. Bakü-Tiflis-Kars hattıyla birlikte taşımacılık koridorunun önemi, Türkiye ile Azerbaycan'ın yeni işbirliği imkânını net olarak ortaya çıkarttı. Orta Asya/Azerbaycan/Türkiye arasında gerçekleştirilmekte olan ve Türk Devletleri Teşkilatı tarafından desteklenen Orta Koridor da "Şuşa Beyannamesi"nde yer almıştır. İkinci Karabağ Savaşı sonrası ortaya çıkan bir diğer koridor ise, Türkiye ve Azerbaycan'ı kara yoluyla birleştirecek Zengezur koridoru olmuştur. Beynamede buna da işaret edilerek bölgesel işbirliğinin kalıcı olduğu tekrar edilmiş oldu. Bu gelişmeler ışığında Ermenistan'ın Avrupa'daki havadarlarının kıskırtmasıyla zaman zaman

“Şuşa Beyannamesi’ne karşı çıkması ve uluslararası hukuktan bahsetmesi çok komik ve beyhudedir. Çünkü Azerbaycan topraklarını 30 yıl işgal altında tutan Ermenistan, ne Azerbaycan’a ne de Türkiye’ye yönelik hukuktan konuşamaz ve yol gösteremez.

Şuşa Beyannamesinin birinci yıldönümünde tıpkı bir sene önce olduğu gibi hay kara kopararak ortalığı velleyle verme arzusunda olan Ermenistan ve havadarlarının bilmesi gerekiyor ki, Şuşa Azerbaycan’ın kültür başkentidir. Uluslararası hukuka uygun şekilde Azerbaycan kendi topraklarında istediği görüşmeyi ve organizasyonu yapar, istediği zirveyi gerçekleştirebilir. Ermenistan’ın 10 Kasım’da altına imza attığı anlaşmayı tekrar gözden geçirmesinde ve bunun sorumluluğu ile hareket etmesinde fayda vardır. “Şuşa Beyannamesi” bölgede kalıcı olacak barış ve istikrarın tek teminatıdır. Ermenistan, Türkiye tarafından “Şuşa Beyannamesi” sonrasında zikredilen normalleşme sürecinin değerini idrak ederek kalıcı barış için Azerbaycan devleti tarafından öne sürülen tüm şartların kabulü için adım atmalıdır. Maalesef şimdiye kadar Türkiye tarafından (Azerbaycan ‘la istişareli)

yürütülen Ermenistan ‘la normalleşme süreci görüşmeleri sonrasında karşı tarafın söylemi eyleme dönüştürecek adım at(a)madığı gerçeği var ortada. Ermenistan’ın kurtuluşu Şuşa Zirvesinde açıklanan bölgesel barıştır. Sonuç olarak tekrar etmekte fayda vardır ki; “Şuşa Beyannamesi” sadece Azerbaycan ve Türkiye arasındaki ikili ilişkilerin gelişmesine değil, başta Ermenistan devleti olmak üzere tüm bölge ülkeleri için barış, huzur ve kardeşlik havasıyla birlikte ekonomik kalkınmaya da öncülük teşkil edecektir. Bölge ülkelerinin tümünü içine alan üç artı üç modeli regionun iktisadi kalkınması için eşsiz bir fırsat sunmaktadır. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev tarafından tüm dünyaya ilan edilen “Şuşa Beyannamesi” son yüzyılın en büyük barış ve kalkınma belgesidir. Bunu görmezlikten gelen bazı ülkeler, gün gelecek, bölge huzurunu ve refahı temin eden “Şuşa Beyannamesi” ni en büyük şans olarak değerlendireceklerdir. ❁

O gün uzakta değil...

